

Monikielisten nuorten hyvinvointi ja sen tukeminen erityisesti nivelvaiheissa

**Anne-Mari Souto, Opinto- ja uraohjauksen professori (ma.)
Itä-Suomen yliopisto, Ohjauksen koulutus**

Kuka olen?

- Kasvatustieteiden dosentti, nuorisotutkija, opinto-ohjaaja ja opo-kouluttaja
- Koulutuksen eriarvoisuuden tutkija (erityisesti koulutusvalinnat, koulutuksen keskeyttäminen ja koulutuspolun rakentuminen tutkimuskohteena)
- Rasismin tutkija sekä antirasistisen pedagogiikan kehittäjä

Tutkinut:

- Tutkinut viimeksi tehostetun oppilaanohjauksen käytäntöjä peruskoulussa
- Yläkoululaisia, amislaisia, lukion ja amiksen keskeyttäneitä sekä yliopiston opiskelijoita
- Maahan muuttaneita nuoria sekä etnisiin ja rodullistettuihin vähemmistöihin asemoituja nuoria/ nuoria aikuisia

Tulokulmani tänään:

Aineistolainauksia eri tutkimuksistani

- Millaisia monikielisten nuorten hyvinvointia haastavia näkökulmia jää huomioimatta?
 - Väite: Ohjaus- ja tukipalveluiden valkonormatiivisuus
- Miten rakentaa (nivelevaiheen opinto- ja ura-) ohjauksesta inklusiivisempaa ja siten hyvinvointia tukevaa?
- Hyvinvointi rakentuu nähdyksi, kuulluksi, välitetyksi, osalliseksi tulemisesta
- (having, loving, being; Allardt) + doing (Hirvilammi & Helne)

- Korkeakoulujen hakuoppaat puhuttelevat kuvillaan lähinnä valkoista yleisöä.
- Sukupuolen binaarijaon ulkopuolelle itsensä identifioiville, ei-valkoisille tai vammaisille kuvat tarjoavat vain vähän, jos laisinkaan samaistumispiintoja.
- Myöskään kansallisia vähemmistöjä, kuten romaneja tai saamelaisia, ei ole oppaiden kuvissa huomioitu.

Molander, L. & Souto, A.-M. (2022):

- Vain valkoisille, nuorille, hyvinvoiville naisille? Korkeakouluopiskelijan ideaalityyppi korkeakoulujen hakuoppaiden kuvissa. *Aikuiskasvatus*, 42(2), 104–118.

Taulukko 2. Rodullistetut ja ei-rodullistetut henkilöt oppaiden kuvissa.

Korkeakoulu	Valkoisia % (f)	Rodullistettuja yht. % (f)	Aasialaistaisia kaikista % (f)	Tummaihoisia kaikista % (f)	Ei tunnistettavissa kaikista % (f)
Itä-Suomen yliopisto	100 % (27)	0	0	0	0
Jyväskylän yliopisto	94,5 % (52)	3,6 % (2)	1,8 % (1)	1,8 % (1)	1,8 % (1)
Turun yliopisto	93,9 % (46)	6,1 % (3)	0	6,1 % (3)	0
Vaasan yliopisto	90,9 % (80)	5,7 % (5)	3,4 % (3)	2,3 % (2)	3,4 % (3)
Karelia AMK	90,1 % (10)	9,1 % (1)	9,1 % (1)	0	0
LAB-AMK	89,3 % (25)	10,7 % (3)	10,7 % (3)	0	0
LUT-yliopisto	89,1 % (33)	8,1 % (3)	5,3 % (2)	2,7 % (1)	2,7 % (1)
Vaasan AMK	85,3 % (64)	8,0 % (6)	6,7 % (5)	1,3 % (1)	6,7 % (5)
Oulun AMK	85,1 % (40)	14,9 % (7)	14,9 % (7)	0	0
Haaga-Helia AMK	82,1 % (69)	14,3 % (12)	13,1 % (11)	1,2 % (1)	3,6 % (3)
Lapin AMK	81,3 % (13)	0	0	0	18,8 % (3)
Oulun yliopisto	71,4 % (20)	14,3 % (4)	0	14,3 % (4)	14,3 % (4)
Yliopistojen oppaat yht.	90,8 % (258)	6,0 % (17)	2,1 % (6)	3,9 % (11)	3,2 % (9)
AMK-oppaat yht.	84,7 % (221)	11,1 % (29)	10,3 % (27)	0,8 % (2)	4,2 % (11)
Yhteensä	87,9 % (479)	8,4 % (46)	6,1 % (33)	2,4 % (13)	3,7 % (20)

Sinä sopisit hoitajaksi

Jos on yhdeksikön keskiarvo ja siniset silmät, kukaan ei kyseenalaista akateemisia haaveita. Toisin on, jos sattuu käyttämään huivia.

KOTIMAA 05.01.2018 06:00
TEKSTI TERHI HAUTAMÄKI KUVAT SAMI PERTTILÄ

Khadan Ahmed rohkaisee maahanmuuttajataustaisia nuoria opiskelemaan.

Svetlana: "Eihän venäjänkielisiä muualla pidetä tarpeellisina kuin ehkä kaupan kassalla tai hotellissa. Et sie muulta töitä saa".

"Kyse ei ole siitä, mistä minä olen kiinnostunut, vaan missä minut helpoiten hyväksytään Suomessa"

"Enhän mä voi miettiä mitä haluun, vaan minne mä pääsen"

“Ehkä olin jo niin epävarma omasta taustasta ja pelkäs et leimaantuu saamattomaksi, jos nyt menee vielä jotain tukea hakemaan. Aina sanottiin, et tää on varmaan sun kulttuurin takia ja sun taustoista.”

- Pelko siitä, että tulee kohdatuksi vain kategorian edustajana.
- Toisaalta ei ole luottamusta siitä, että vähemmistöerityiset näkökulmat otettaisiin todesta tai että ne tulisivat kuulluksi.
 - *Ei edes hakeuduta ohjauspalveluihin!*

Vähemmistöstressit monet kasvot

- Jatkuva varuillaan olo omasta asemasta ja kohtelusta
 - Ympäröivän yhteiskunnan toiseuttaminen sekä syrjintä voi aiheuttaa ihmisessä erilaisuuden ja huonommuuden tunnetta, kuormitusta sekä ulkopuolisuuden kokemusta
- Monet etnisiin ja rodullistettuihin vähemmistöihin kuuluvista nuorista kokevat, että pärjätäkseen koulussa on oltava muita tuplasti parempi – tavoiteltava täydellisyyttä Suomenkielen osaaminen yksi osa tätä täydellisyyden tavoittelua
- Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan ”pärjäämisen pakosta”, joka voi kääntyä mielenterveyttä kuormittavaksi tekijäksi
 - Diane Reayn (2021) sanoin, koulumenestyksestä näyttääkin muodostuvan näille rodullistamista kohdanneille nuorille riskialtis keino, jolla he voivat yhtäältä sekä selittää epävarmuuttaan että varmistella asemiaan koulutuksen kentillä, mutta joka keinona toisaalta kuormittaa heitä (Arday 2018) ja josta heillä ei näytä olevan varaa lipsua.
- Toisaalta jotkut voivat myös turhautua ja luovuttaa, kun eivät näe ulospääsyä tilanteesta/kohtelusta (Souto 2022)

Palveluiden ei-inklusiivisuus

- Opiskeluhoolto- ja mielenterveyspalvelut eivät taasen riittävästi tunnista näitä avun tarpeita (Tuuli Kurki 2022)
 - esimerkiksi mielenterveyden haasteet yhdistetään ammattilaisten käsityksissä nuorten maahanmuuttoa edeltäviin kokemuksiin, ei (myös) esimerkiksi suomalaiseen koulumaailmaan ja siihen, miten he siellä tulevat kohdatuksi.

Toisaalta on tutkimusnäyttöä siitä, että myöskään maahanmuuttoon tai sitä edeltäviin elämäntilanteisiin liittyviä kuormittavia tilanteita ei (uskalleta) kohdata.. (Souto 2020)

Ohjauksen orientaatiot (Vehviläinen, S. & Souto, A-M. 2021)

- **KANNATTELEVA**
- **TUTKIVA**
- **ONGELMANRATKAISU**
- **PEDAGOGINEN**

- **JÄRJESTYS ON USEIN HIERARKINEN -> EDELLÄ OLLUT TASO TULEE TÄYTTÄÄ, JOTTA SEURAAVA ORIENTAATIO VOI ONNISTUA.**

- *Sit erehyin siinä kysymään, että no mitäs niinku, mitäs isälle ja äitille kuuluu tai että kerro perheestä, ja sitten ku että on niinku puoli sukua tapettu silmien eessä, sitten oli ite että: no niin no, mites se koulutausta....ett niinku ei ollu mitenkään osannu tai mä en oo vieläkään keksiny sitä, ett miten mie pystyn reagoimaan semmoseen.
...mä meinaan oon lopettanu sen perheestä kysymisen alkuhaastattelussa, että se ei oo mun mielestä, ehkä se ei nyt liity siihen niin paljon....*

*mut joskus tulee sit aina jotenkin kiertokautta sitten että niinkun, ett jos on vaikka vanhemmat kuollu niin totta kai sitä nyt pahottelee ja on niinku, ett ikävä mut ett mä en niinku mene siihen enää, että niinku **ku en oo mikään kuraattoripsykologi, joka osais sitten jotenkin löytää niitä oikeita sanoja niin hyvin kuin ite kokee, niin en mee sitten niitä enää kyselemään.***

» opo, yläkoulu

Ohjaajien puheet kuitenkin osoittavat, että he eivät näytä luottavan siihen, että **kannattelu – toisen kokemuksen ja tunteen vastaanottaminen ja empaattinen kuuntelu riittäisivät.**

Opot näyttävät vaativan itseltään ohjaajina sitä, että he osaisivat auttaa enemmän ohjattavia - toisin sanoen, **ongelmanratkaisuorientaatio näyttää menevän kannattelevan orientaation ohi työn onnistumisen arvioinnissa ja samalla ohjauksen agendan rajaamisessa.**

Hyvinvoinnin tukeminen osana ohjausta.. Vaatii myös pahoinvoinnin/eriarvoisuuden/ epäreilouden kohtaamista

- ***Ongelmanratkaisuo-
rientaation painottumisessa on kyse myös siitä, että kannattelevan ja tutkivan
orientaation merkitystä vähätellään – ei nähdä sitä riittävänä ammatillisena tekona.***
 - ***Mitä sulle kuuluu*** kysymyksen voimaa ei muisteta?
 - Jos ei kysytä, ei anneta opiskelijalle/ asiakkaalle mahdollisuutta valita kertooko vai ei opiskeluun/työnhakuun yms. vaikuttavasta elämäntilanteestaan
 - **Kysymättömyys on myös teko** (usein osoittaa passiivisuutta tai tietynlaisen elämänkulun ohittamista)
 - Me emme voi ohjata opiskelijaa opiskeluhuoltoon tai moniammatillisessa verkostossa eteenpäin, jos ongelma ei tule kerrotuksi ja kuunnelluksi!

Kiitos!

Aineistolainaukset:

Souto, A-M. & Lappalainen, S. (2024). *Irtiottoja, navigointia ja pärjäämisen pakkoa: Intersektionaalinen lähiluku rodullistamista kohtaavien nuorten reiteistä yliopistoon*. *Kasvatus* 55(3), 272–287.

Souto, A-M. (2022). *Rasismi ja nuorten koulutuspolut*. Teoksessa T. Kiilakoski & M. Lanas (eds./toim.) *HÄIRIÖ? – Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Vastapaino.

Molander, L. & Souto, A.-M. (2022). *Vain valkoisille, nuorille, hyvinvoiville naisille? Korkeakouluopiskelijan ideaalityyppi korkeakoulujen hakuoppaiden kuvissa*. *Aikuiskasvatus*, 42(2), 104–118. <https://doi.org/10.33336/aik.120033>

Vehviläinen, S. & Souto, A-M. (2021). *How does career guidance at schools encounter migrant young people? -Interactional practices that hinder socially just guidance*. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*. <https://doi.org/10.1007/s10775-021-09467-2>

Souto, A-M. (2020) *Väistelevää ohjausta – Opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa*. (Dodging practices in career guidance of migrant youth.) *Kasvatus*, 51 (3), 317–329.